

ONDER
DE TOONBANK

ONDER
DE TOONBANK

PORNOGRAFIE EN EROTICA

IN DE NEDERLANDEN

UITGEVERIJ VAN OORSCHOT
AMSTERDAM

INHOUD

PETER J. MULLER 8

Inleiding. Een koffietafelboek over pornografie?

HAN VAN DER VEGT EN INGER LEEMANS 16

Aretijnse boekjes. De pornografie op zoek naar haar vorm

CONNIE VAN GILS 38

Onbeantwoord, geëxploiteerd, gevierd. Lesbische liefde in de twintigste eeuw

HAN VAN DER VEGT EN INGER LEEMANS 62

Porno allerwegen. De bloeitijd en het verval van de Nederlandse pornografie

BERT SLIGGERS 82

In Bagdad mag dat (ook niet). Erotiek in de koloniën en andere culturen

JOS VAN WATERSCHOOT 104

'Strips voor volwassenen.' De geschiedenis van de pornografische strip in Nederland

MARITA MATHIJSEN 138

De schoone Ovaal. Erotiek en pornografie in de negentiende eeuw

TH. VAN OS 160

Weinig windt zo op tot lust en veroordeling. Homo-erotiek en -pornografie in Nederland van nul tot nu

BERT SLIGGERS 194

Van suggestief tot expliciet. Nederlandse erotiek en pornografie vanaf 1880

EWOUDE SANDERS 266

Gewurgd door een skelet. Blanke slavinnen als lustobject

Geraadpleegde literatuur, noten en register 280

INLEIDING

EEN KOFFIETAFELBOEK OVER PORNOGRAFIE?

PETER J. MULLER

Naar mijn mening hoort porno per definitie niet op tafel te liggen. Lang geleden, in mijn tijd als 'seksbaron', lag het daar waar het hoort: onder de toonbank. De *vuilhandelaren* zoals wij seksuitgevers fijnzinnig werden genoemd, haalden in de jaren zestig en zeventig de kastanjes uit het vuur, waaraan keurige uitgeverijen zich in de volgende decennia risicoloos konden verwarmen. Graag gedaan, zou ik willen zeggen.

Dat dubbele gevoel, mijzelf als een levend relikwie uit lang vervlogen tijden tegen te komen, had ik ook, nu alweer enige jaren geleden, bij de opening van het Amsterdamse Sexmuseum aan het Damrak, waar ik mijn pornoverleden in een glazen vitrine zag uitgesteld. Daar lag de eerste *Candy* naast het originele proces-verbaal dat mijn geesteskind eind 1968 de nek om moest draaien – althans dat was de bedoeling, maar het luidde integendeel een ongekende groei in. Begin dat jaar had ik een vaste aanstelling als leerling-eindredacteur bij het *Algemeen Dagblad* laten lopen om mij met *Candy* onbekommerd, niet gehinderd door enige kennis op dat gebied, in de seksuele revolutie te storten.

Vooraf de contactadvertenties in *Candy* waren commissaris Perrels van de zedenpolitie een doorn in het oog. 'Wat de bedoeling is van die advertenties kunnen wij wel raden, maar het staat er niet,' verzuchtte hij in een interview. 'Er wordt gesproken over "gezellige" of "intieme" omgang. Je zou moeten gaan bewijzen dat als gevolg van zo'n advertentie ontuchtige handelingen worden gepleegd, of dat iemand zijn huis ter beschikking stelt voor het plegen van dergelijke handelingen. En dat is meestal een onbegonnen zaak.'

Wat ook aan Perrels kwaagde was de onstuimige groei van de winkeltjes waar die blaadjes verkocht werden. 'Er komen gestaag van die schemerige zaakjes bij in deze verlichte tijd,' signaleerde *Het Vrije Volk*. 'Men vindt ze, meestal in de buurt van het rosse leven, in alle grote steden, maar ook in Leeuwarden, Den Bosch of Heerlen. De meeste heeft Amsterdam. Ze zijn getooid met verleidelijke namen: Teddyboy, Extase, Pockets Janine, Mona Lisa, Demon, The Wooden Shoe of Playgirl. Alle voorzien van het uithangbord "Magazines".'

Opinieblad *Elseviers Magazine*, bastion van fatsoen, gaat vol op het orgel: 'Als gieren storten (de handelaren zich) op kleine winkeltjes om daar hun vunzige waar aan prijzen. Het schijnt een lucratieve zaak te zijn gezien het steeds stijgende aantal van deze porno-holen. En om de zaak nog wat aantrekkelijker te maken hangt men een deel van de winkelruit ook nog eens vol met zgn. raamadvertenties, waarvan zelfs een ruwe bootwerker zo langzamerhand onpasselijk wordt. [...] Het kan wettelijk helemaal niet en is zelfs strafbaar maar de justitie doet praktisch niets.'

Elseviers jurist Th. van Schaik deed er nog een schepje bovenop. Er moest een einde komen aan 'de walgelijke geschriften die als paddestoelen uit de grond schieten, aan de smerige etalages van sexshops, aan vunzige raamadvertenties en aan de dubieuze advertentie-kolommen zoals die onder meer in *Vrij Nederland* verschijnen. [...] Daar waar zwijnen schrijven voor de zwijnen, daar is de grens bereikt'.

De enige die bleek te zwijnen was ikzelf, de verkoop schoot na iedere breed in de pers uitgemeten scheldkannonnade omhoog.

In het hele land waren naar schatting vijfhonderd 'schemerige' boekwinkeltjes op een totaal van tweeduizend 'officiële' boeken- en tijdschriftenwinkels. Deze door de NVBB (Nederlandse Vereeniging ter Bevordering des Boekhandels) erkende winkels mochten bladen als *Bolero* en *De Lach* alsmede door Meulenhoff uit Amerika geïmporteerde *big-busty*-bladen als *Caper* en *Gent* vrij verkopen, maar het waren hoofdzakelijk de verkooppunten in de grote steden die daarvan profiteerden. In de provincie werd zelfs het filmsterrenblad *De Lach* als pornografie gezien.

Het waren niet alleen boekwinkeltjes waar de porno in holle ruimtes en uitgeholde telefoonboeken verborgen werd. De journalist Ben ten Holter, in 1960 bedrijfsleider bij de gerenommeerde tijdschriftenimporteur Van Ditmar, weet nog hoe ladingen porno ons land werden binnengesmokkeld 'die in het geheime magazijn op het Singel 50 werden opgeslagen. Slechts een paar mensen wisten hiervan. Coen Mast van Book-Import was een van de afnemers die de bladen verder in het illegale circuit distribueerde. Het was allemaal zwarte handel. De zedenpolitie is vaak komen kijken op het Singel, maar het geheime magazijn werd niet gevonden. Directeur jonkheer Guus van Rijckevorsel had van deze snode praktijken geen weet.'

In Amsterdam openden in 1968 de eerste echte seksshops hun deuren, te beginnen met Play-Girl van voormalig schoenenverkoper Ben Coesel in de Lange Niezel, toen nog een gewone straat waar de pooiers bij broodjeszaak Wico halve kippetjes voor de dames bestelden. Telkens als de zedenpolitie bij Coesel over de vloer kwam, waar zich onder de vloer de verboden waar bevond, brak het angstzweet hem uit.

Een geduchte concurrent van Coesel, even verderop in de Molensteeg, was seksshop Mont-Martre van Hans Hartog uit Volendam, voorheen verkoper van Perzische tapijten, die zijn winkeltje wist te laten uitgroeien tot het Christine le Duc-imperium. 'De porno werd verstopt in uitgeholde telefoonboeken en in een soort van dubbele bodem onder

de toonbank. Mijn schoonvader kwam op het idee om zo'n klein camping-gasflesje op de bodem van een butagas-tank te plaatsen die met een slang op het gaskomfoor werd aangesloten, zodat aan de buitenkant alles normaal functioneerde. De holle ruimtes in zo'n grote butagasfles werden volgestort met Deense bladen en films. Uiteindelijk kwamen ze er toch achter. Op een dag verscheen rechercheur Kallenbach met een brede grijns op zijn gezicht in gezelschap van een monteur van het Gemeente Energie Bedrijf. De gasfles werd in beslag genomen en in triomf mee naar het hoofdbureau vervoerd. Die man had er een neus voor. Hij hoefde maar één keer op de makkelijke stoel in mijn kantoortje te zitten, of hij wist dat de vulling niet uit kapok en veren maar uit verboden blaadjes bestond. Evengoed, al was je elkaars vijanden, we konden op het menselijk vlak ook lachen met elkaar. Het was in die tijd allemaal wat goedelijker.'

Helemáál de eersten waren Coesel en Hartog trouwens niet. Aan het begin van de twintigste eeuw werd Kraan's kantoorboekhandel annex 'Hollandsche, Fransche en Engelsche Leesbibliotheek', eveneens in de Lange Niezel, nauwlettend door inspecteur Batelt van de 'geheime politie' in de gaten gehouden. De *cocottes* uit de buurt haalden hier de boekjes of 'pornostencils' die als hulpmiddel dienden ter bespoediging van de zaadlozing. Pornografie in zijn meest pure vorm, een middel om klaar te komen.

Tot midden jaren zestig heeft die pornostencil zijn nut gehad, waarna de 8-mm filmprojector zijn intrede deed. Zonder risico waren die porno-stencils niet. In 1951 werd een journalist van een groot landelijk dagblad gearresteerd die als bijverdienste pornoverhaaltjes schreef die daarna in kleine oplages door 'de uitgever' op een stencilmachine werden afgedraaid. Beiden draaiden twee weken de bak in. Een citaat uit de inmiddels door de muizen aangevreten pornostencil *Dora* 'door Tito-uitgave: Tom Peep Club, London, Paris, Amsterdam':

'Dat is juist lekker, vent, laat me maar gaan,' fluisterde Dora. Harry zoog nog steeds aan haar buste en terwijl ze dat jonge lid bevoelde en aftrok bracht ze haar vrije hand in haar broekje en haar benen sprijdend [sic] begon ze zichzelf te vingeren op hetzelfde tempo dat ze Harry wreef. [...] Wat was ze lekker. Kijk, ze kwam met een kletsnatte hand uit haar broek. 'Nee, Harry, domme jongen, dat is geen plas hoor,' lachte Dora.

Hans Hartog verkocht in 1968 af en toe nog zo'n pornostencil. 'Maar dan moest die er wel smerig uit zien,' vertelde hij me. Hij bedoelde dat letterlijk: 'Ik legde de blaadjes voor de deur op straat en schoof ze met mijn voet heen en weer over de stoeptegels tot ze er vies uitzagen. Voor de klant betekende

zo'n vieze stencil dat die vaak gelezen was, en daarom wel goed moest zijn.'

Niet alleen die rare winkeltjes, ook de contactbladen bezorgden commissaris Perrels steeds meer hoofdpijn. Om ergens te beginnen moest rechercheur Kallenbach, sinds 1966 de 'porno-expert' op het hoofdbureau, elke maand die winkeltjes aflopen om alle suspecte blaadjes te kopen. 'Perrels drukte mij op het hart niet te vergeten een kasabon met firmastempel te vragen.' Niet alleen het genot, maar ook de bestrijding daarvan diende uit de zak van de belastingbetaler te komen.

Bij alle menselijke voosheid wist Kallenbach de humor altijd te bewaren. 'In een winkeltje op de Reguliersgracht onderschepte ik een aantal foto's van een blonde dame in nylonkousen die met afgewend gelaat een Lola-afwasborstel in haar vagina liet verdwijnen. Ik zag gelijk dat het Tineke was, de eigenaresse van de boekwinkel. Een alleenstaande vrouw die zo de eindjes aan elkaar knoopte.' De foto met Lola-afwasborstel knipte hij secuur uit en plakte die op een advertentie uit de *Panorama* van de Vero-afwasborstel boven de kop: 'doet het beter en langer'. Het aldus verkregen resultaat kwam in het plakboek van de zedenpolitie terecht. Kallenbach: 'Een geintje van de jongens.'

De contactbladen en met name koplopers *Chick* en *Candy* voorzagen binnen een paar jaar in een dermate grote behoefte, dat gezegd mag worden dat in het kielzog daarvan de pornografie in Nederland langzaam maar zeker naar de oppervlakte kwam. Het zou tijd worden ook. Met name in het katholieke zuiden des lands klonk de roep om bevrijding uit de wurggreep der zwartgerokte zedenmeesters steeds luider. Het is nu niet meer voor te stellen hoeveel desastreuze macht en invloed de kerk op het seksleven van gewone burgers had. Zelfbevleking was een doodzonde, alleen die twee woorden al.

In oktober 1968 werd het eerste nummer van 'sexy kontakten-blad' *Candy* in een oplage van negenduizend exemplaren op een Rotaprint gedrukt, in zwart-wit, met rood op het omslag. Het lange smalle formaat, bedoeld om het blad na aankoop snel in de binnenzak te steken, had ik van *Provo* afgekeken. Het drukken moest in het diepste geheim gebeuren. De angst van drukkerijen hun vingers aan porno te branden is van alle tijden. Zelfs de *NVSH* liep in 1969 met het verenigingsorgaan *Sextant* (oplage 100.000) wanhopig alle drukkerijen af nadat Vada in Wageningen de opdracht had teruggegeven vanwege foto's van naakte vrouwen met 'zichtbaar schaamhaar'. In een brief aan de *NVSH* sprak het Gereformeerd Politiek Verbond (*GPV*) de banvloek uit over de vereniging: 'God zal zijn verschrikkelijke toorn doen losbarsten over het goddeloze gedrag dat u propageert.'

Ongeveer gelijktijdig met de verschijning van de eerste contactbladen begon er ook zoiets als een georganiseerd distributieapparaat van de grond te komen. Dit baanbrekende werk werd verricht door de even publiciteitsschuwe als vermogende zakenman Ton van Vuuren, in de oorlog politiefotograaf in Rotterdam en in de jaren vijftig een van de grootste pornohandelaren van Europa. Na Frankrijk en Denemarken uitgezet te zijn, vestigde hij zich in villadorp Bosch en Duin als schijnbaar respectabel kunsthandelaar, met in zijn achterhoofd het vaste voornemen om van de pornohandel een respectabele bedrijfstak te maken. Het lukte Van Vuuren een waaier aan seksuitgevers en semi-ondergrondse grossiers uit alle delen van het hele land onder de naam Intex te bundelen in één centraal distributiebedrijf, naar voorbeeld van het Centraal Boekhuis, het logistieke zenuwcentrum van de officiële boekhandel op het gebied van opslag, distributie, vervoer en facturering. Zo begon, eerst vanuit een bescheiden locatie in Groenekan, maar al snel uitgroeiend naar een groot magazijncomplex in het landelijke Bunnik, tussen de peren- en appelboomgaarden de bloeiperiode van de porno.

Regelmatig drongen rechercheurs van de zedenpolitie de magazijnen en kantoren in Bunnik binnen om de boel overhoop te halen, volgeladen vrachtauto's te beletten uit te rijden en lukraak partijen in beslag te nemen. Met veel machtsvertoon werd Van Vuuren diverse keren meegenomen naar het hoofdbureau in Utrecht om urenlang verhoord te worden. Maar nu was hij niet langer de ongewenste vreemdeling die vieze boekjes smokkelde, maar directeur-eigenaar van een groot bedrijf met twintig man personeel dat negentig procent van alle seksshops en grossiers beleverde. Het intimiderende optreden voedde alleen maar zijn droom: serieus genomen worden door de 'erkende' grossiers en bij de grote jongens van *AKO*, *Bruna*, *Van Ditmar* en *Van Gelderen* horen.

Wie dit alles met lede ogen aan zag was commissaris Perrels in Amsterdam.

Bleven de eerste twee nummers van *Candy* nog ongemoeid, bij nummer 3 brak de pleuris uit. De oorzaak was een 'nieuwjaarsprijsvraag' waar de winnaar een heel weekend naar eigen inzicht mocht beschikken over 'een vrouw van vlees en bloed'. De verschijning van het blad met op de cover een foto van fotomodel Lotte Hermans naast de rampkop *DIT IS DE VROUW DIE U KUNT WINNEN!* veroorzaakte de nodige deining in de media. In *Het Vrije Volk* schreef Jaap Koopmans: 'Candy heeft iets nieuws bedacht om het onblusbare verlangen naar sex aan te wakkeren...'

De pornokoning in de Candy Club, 1970. © MULLER MEDIA/FOTO FRED HEYN

Koopmans, tussen haakjes, was een ervaringsdeskundige. Na een bezoek aan de seksbeurs in Kopenhagen verborg hij bij nadering van de Duits-Nederlandse grens zijn pornoblaadjes op de wc van de trein onder in het mandje met papieren handdoekjes.

In de prijsvraag meende Perrels even de hoofdprijs te pakken te hebben: de inbeslagname van *Candy*. De maat was vol. Er diende subiet opgetreden te worden. De Amsterdamse officier van justitie Hartsuiker was het daarmee eens. Hij stuurde zijn collega's in de overige arrondissementen een telex met de aanbeveling eveneens tot inbeslagname over te gaan.

Vlak voor kerstmis, uitgenodigd op het hoofdbureau aan de Elandsgracht om 'inlichtingen' over mijn handel en wandel te verstrekken, maakte ik voor het eerst kennis met de heren Perrels en Kallenbach, waarna ik tot mijn schrik in 'verzekerde bewaring' werd gesteld voor de periode van vier dagen. In de beslotenheid van een kale arrestantencel diende ik de jacht op de verboden *Candy* af te wachten.

De inbeslagname liep uit op een fiasco. Een politiewoordvoerder in Leeuwarden sprak van 'een run op de tijdschriftenwinkels' waardoor er in heel Friesland slechts tien exemplaren konden worden achterhaald die per motorkoerier naar het hoofdbureau in Amsterdam werden overgebracht.

Heerenveen, Sneek en Drachten gaven in het geheel niet thuis, maar dat was volgens de *Leeuwarder Courant* logisch: 'Een goede boekwinkel verkoopt zoiets niet!'

Ook in andere arrondissementen, zoals in de Zaanstreek, ving de politie bot. *De Zaanlander* meldde dat de politie 'nergens een glimp van het blad kon ontdekken [...] zelfs niet in grotere gemeenten als Zaandam of Wormerveer'. In Groningen stuurde officier van justitie jhr. Van der Wijck twee dienders de provinciehoofdstad in die volgens 'Stadje' in het *Nieuwsblad voor het Noorden* met 'een serieus gezicht en zonder rood te worden' alle boekwinkeltjes afzochten, maar na afloop hun baas een uiterst schamel resultaat konden presenteren: een pakketje met zes blaadjes. Ook in Amsterdam keerde Kallenbach met hangende pootjes terug. Bij de Mont-Martre en Play-Girl was de *Candy* 'net' uitverkocht.

Van de totale verspreide oplage van 9.000 exemplaren werden naar schatting 250 exemplaren onderschept. Het vruchteloze aanpakken van de pornohandel – kort na mij werden ook Joop Wilhelmus en Jan Wenderhold van *Chick* vastgezet – veroorzaakte een lawine aan publiciteit en verontwaardiging. Steun kwam er uit onverwachte hoek. Professor Stuiveling, voorzitter van de Vereniging van Letterkundigen (VvL) protesteerde in januari 1969 in een brief aan minister van Justitie Polak tegen mijn aanhouding: 'Wanneer [de] uitgever van het in literair opzicht betekenisloze blaadje *Candy* vijf dagen voor "ondervraging" in een cel wordt opgesloten omdat dit blad een onbenullig lote-

rijtje met als hoofdprijs een meerderjarig meisje op touw had gezet (komt dit) de rechtszekerheid niet ten goede. [...] Men kan stellen dat de uitgever met deze loterij blijk gaf van grote wansmaak, maar kan men dit onder "aanstoot geven aan de eerbaarheid" rubriceren?' Stuiveling deed 'een klemmend beroep' op de minister om duidelijk te omschrijven wat nu eigenlijk 'aanstootgevend voor de eerbaarheid' is zodat iedereen wist waar de grenzen van het toelaatbare lagen, omdat de voortdurende onzekerheid, aldus Stuiveling, 'kan leiden tot een aantasting van het hoogste goed van de democratie: de vrijheid van meningsuiting.'

Het waren fascinerende jaren. Overal in de maatschappij wankelden de machten. In 1970 werd in het journalistencafé Scheltema het bereiken van een oplage van 100.000 exemplaren gevierd. Het geld stroomde binnen. Veel te jong werd ik veel te rijk. Uit de *Haagse Post*: 'Hoofddirecteur Joop Wilhelmus (Chick) en Peer Mullens (Candy) zijn dan ook op weg naar het miljonairschap. Dat kan van andere tijdschriftredacteuren niet gezegd worden. Ex-provo Wilhelmus rijdt in een Ford Mustang van fl. 32.000,- en Avenue-chef Joop Swart momenteel in een VW 1200.'

Door de media op de troon gehesen, ging ik leven naar mijn imago van 'pornokoning'. In een interview met Aad van der Mij in *Playboy*: 'Véél drank, veel auto's, veel vrouwen. Ik nam ze mee naar Londen, naar Parijs – één of twee – en daar dan een paar dagen in de duurste suite. Ik vond er meestal niet veel aan. Ik deed wat anderen van mij verwachten. Je creëert je eigen legende. Het is gevaarlijk. Er komt een moment dat je een griezel wordt. Je gaat je grenzen verleggen. Ik werd tenslotte geheel door seks geobsedeerd en dat is geen garantie voor een lang en gelukkig leven. Het groeide mij boven het hoofd. Ik ontwikkelde geleidelijk een beroepsdeformatie.' Op de vraag van een journalist wat ik met mijn geld had gedaan, antwoordde ik: 'Dat is opgegaan aan vrouwen, drank en auto's – en de rest heb ik voor mijn plezier uitgegeven.'

Toen ik in 1974 het appartement van mijn Amsterdamse maîtresse verliet, om rond het ochtendgloren de Jensen Interceptor half op de stoep voor de Victoriaanse villa in Haarlem-Zuid te parkeren, was het binnen akelig stil. Het liegen en bedriegen meer dan zat was mijn vrouw met onze drie kinderen vertrokken. Ik staarde kamer na kamer in een grote leegte. Mijn zo ingenieus ingerichte dubbellevens stortte volkomen in. Nog dezelfde dag belde ik in paniek de huisarts voor kalmerende middelen. In een paginagroot interview in *Vrij Nederland* tekende Martin van Amerongen mijn afscheid uit de pornowereld op. Op de foto, gezeten in een Chesterfield fauteuil bij de open haard, kijk ik met een holle blik in de camera. Maar de boodschap: 'Hallo wereld! Ik ben geen pornokoning! Ik ben een bladenmaker!' miste

het beoogde effect. De publiciteit liet mij in de steek: mijn vrouw reageerde niet.

Het ging allemaal, en nog veel meer, door mijn hoofd toen ik daar voor de glazen vitrine in het Sexmuseum stond, als voor een spiegel.

En dan nu, vijftig jaar na het verschijnen van de eerste *Candy*, een koffietafelboek over pornografie. In een tijdperk waarin de onbesuisde vrijheid en blijheid, die de jaren zeventig tot zo'n feest maakten, steeds meer onder druk komt te staan. In die jaren bevochten vrijheden zijn door een nieuwe golf van herbezinning en niet zelden religieus geïnspireerde preutsheid niet meer zo vanzelfsprekend. Baliemedewerksters van het stadskantoor in Amsterdam Nieuw-West die met ontslag werden bedreigd als zij in een rokje tot boven de knie of met knielaarzen op het werk verschenen weten daarvan mee te praten.

Alsnog krijgen in dit werk de duistere handelaren in walgelijke geschriften, de zwijnen die schreven voor de zwijnen, door de culturele elite een dik verdiende veer in de reet gestoken. Dit koffietafelboek zal zonder enig protest of steen door de ruit in de betere boekwinkel te koop liggen. U kunt het een mooi plaatsje op de bovenste plank van uw boekenkast geven. U zit goed. Ik wens u veel lees- en kijkgenot, want, met alle respect voor de wetenschappelijk verantwoorde duiding, dit is door de eeuwen heen de *enige* bedoeling van pornografie: om ervan te genieten.

IN BAGDAD MAG DAT (OOK NIET)

EROTIEK IN DE KOLONIËN EN ANDERE CULTUREN

BERT SLIGGERS

In Bagdad mag dat (ook niet) is een erotische pulproman, in 1969 geschreven door Fedor Q. Rabrindas en uitgegeven door De Dom in Utrecht. Het is een van de vele titels die in de jaren zestig in Nederland verschenen over liefdes en relaties buiten Europa, zoals *Die grijpende zwarte handen* van Lou Delarue en *Ik, Françoise en de nikker* van André Lahaye, om er maar enkele te noemen. Op pagina veertig van *In Bagdad mag dat* staat kort samengevat waarom dit type roman zo populair was, wanneer de hoofdpersoon wat meisjes vanuit zijn raam bespiedt: 'Het waren meisjes en blijkbaar minder preuts dan hun zusters in Europa.' De thema's van deze romans grijpen terug op een groot aantal onuitroeibare vooroordelen, dat ervan uitgaat dat vrouwen buiten Europa er lossere zeden op na houden. Dat valt al te lezen in oude reisbeschrijvingen en latere semi-wetenschappelijke antropologische studies die deze vooroordelen bevestigden. Dit hoofdstuk gaat over die lange weg van studies naar romans, via de literatuur naar de lectuur, over de andere zeden die als losser werden geïnterpreteerd. Voor een deel kwam die kennis binnen via populaire vertellingen als de sprookjes uit *Duizend-en-een-nacht* of uit liefdeshandboeken als de Indiase *Kamasoetra*. Aan den lijve werden die andere culturen ondervonden in onze koloniën, waar de ander toch al werd gezien als bezit of als buit. Voor Nederland was de bron op dit terrein meestal Nederlands-Indië en Suriname, voor België voornamelijk de Congo.

STEREOTYPEN

Toen Carolus Linnaeus omstreeks 1760 zijn indeling van het dierenrijk maakte, plaatste hij de mens en de aap in dezelfde orde. Hij onderscheidde vier menselijke variaties: Europeanen stonden aan de top, gevolgd door de Aziaten, Amerikanen en Afrikanen. Linnaeus beschreef de typen als volgt: *europaeus* (wit, lang golvend haar, blauwe ogen, lang, sterk gespierd, intelligent, draagt strakke kleren, laat zich leiden door regeringen); *asiaticus* (geel, melancholisch, zwart haar en bruine ogen, prikkelbaar, draagt los zittende kleren, laat zich door meningen leiden); *americanus* (rood, zwart haar, geringe baardgroei, dwars, vrij, met rode verfstrepen, laat zich door bijgeloof leiden) en *afër* (zwart, geslepen, lui, zwart krullend haar, vrouwen zonder schaamte en met een grote melkproductie, laat zich door impulsen leiden).

In de erotische pulpromans die niet-westerse culturen als onderwerp hadden werden vooroordelen bevestigd: bewoners van landen buiten Europa zouden seksueel actiever en ongeremder zijn.

A painting of a woman with dark hair, wearing a white headscarf and gold jewelry. She is partially nude, with her breasts and midriff exposed. The background is a textured red. The text 'IN BAGDAD MAG DAT' is overlaid on the painting.

IN BAGDAD MAG DAT

(ook niet)

FEDOR Q. RABRINDAS

En in geen oogen las ik immer meer
Naar vriendschap zulk een mateloos verlangen.

Het gedicht eindigt met: 'Bid dat ik nooit voor uw schoon bezwijk.' Geloof en verlangen: regelmatig wint het verlangen, wat De Haan in alle openheid beschrijft of het nou om een Amsterdamse zakcentjongen in *Pijpelijntjes* gaat of om de twintigjarige paardenhandelaar Adil Effendi Aoueddah in zijn *Kwatrijnen*. Het zal zestig jaar duren voordat iemand weer zijn openheid van leven en schrijven aandurft. Zijn collega's hullen zich in langzamerhand wat slechts rakende vijgenbladen.

Louis Couperus kiest de schuilmantel van de exotische historische roman (*De berg van licht*, 1905). P.C. Boutens doet net alsof hij verzen vond (*Strofen uit de nalatenschap van Andries de Hoghe*), maar deelt zijn woning met knecht Cor (van Duyvenbode) die hij als huzaar op het Scheveningse strand oppikte. De (onbekende) E.T. Feenstra Kuiper verschuilt zich achter een stichtelijk verhaal (*Jeugdige Zondaars te Konstantinopel*) over jongenshoeren. Dichter Willem de Mérode trekt de mottige cache-sexe aan van de *amicitia*, vriendschap, die we geestelijk moeten opvatten. Vanuit de gevangenis publiceert hij *Ganymedes*, in zijn laatste bundel beschrijft hij in *De jonge Zeeuw* hoe de knul bijna uit zijn klepbreek barst door zijn 'stoere schier manlijke volwassenheid'. De Mérode werd veroordeeld voor het aftrekken van de zestienjarige Jaap op basis van artikel 248bis. Volgens zijn biograaf Hans Werkman heeft Willem slechts één keer in zijn leven seks met een jongen gehad en laat dat nou net toevallig die ene keer geweest zijn dat hij veroordeeld werd.

Artikel 248bis werd onder druk van de christelijke partijen in 1911 in het parlement aangenomen. Het verbod de gelijkgeslachtelijke 'ontucht' van iemand van 21 jaar of ouder met iemand jonger dan 21 jaar. Voor heteroseks gold de ondergrens van 16 jaar. Die wet zorgde voor de eerste Nederlandse homo-organisatie: het Nederlandsch Wetenschappelijk Humanitair Komitee, dat ook een *Mededelingenblad van de NWHK* uitgaf, het eerste Nederlandse homotijdschrift.

In die tijd verschijnen er ook steeds meer tendensromans, altijd onder schuilnaam. De schrijvers nemen het op voor hun homoliefde waarvan de beschrijving niet veel verder gaat dan een kus en veel smartelijk gezocht. Vaak loopt het slecht af, maar niet altijd. Charley van Heezen (pseudoniem van Joannes Henri François) eindigt *Anders* (1918) met:

Paul en Eddy waren eindelijk alleen.
Zij keken elkaar in de gelukkige oogen.
– Eddy.... jonge....
– Paul.... o, Paul....

Welke foto is de eerste Nederlandse homopornofoto? Boven een tule, gefotografeerd door Ab de Snoo, 1925, met een stevige hanger maar geen staander. Links de ex van de partner van Piet van Loon, fotograaf onbekend, ca. 1928. COLLECTIE JAN CAREL WARFFEMIUS

Vier jaar later publiceert hij *Het masker*. Je moet je tegen vertrouwen uitspreken, betoogt de roman, omdat het begrip kweekt, maar daarna kun je beter weggaan, ver weg: 'Ginder, op Java, zou hij ook eenzaam zijn; ook dáár moest het masker worden gedragen... Hij wist dat er in Indië ook tallozen waren, ánders...' anderen die hij kon leren kennen.

In deze decennia verschijnen er steeds meer foto's. Die kon je per post bestellen. Baron von Gloeden maakte foto's van jongens en jongemannen op Sicilië, vaak ontkleed à la het o zo blote oude Griekenland. Zijn neef Guglielmo Plüschow schoot pornografischere versies in Napels. Vanuit Cairo

voor homo's en lesbiennes (*Binky* en *Sappho*), voor kinderliefhebbers (*Lolita*), liefhebbers van bestialiteiten (*Bestialiteit*), grote borsten (*Big Busty*, *Big Boobs* en *Super Boobs*), een pondje meer (*Fatty*), exotisch (*Olé*), groepsseks (*Kwartetsex*), urinedrinkers (*Plasseks*), enzovoort.

Uiteindelijk waren er drie grote spelers op deze tijdschriftenmarkt, die soms wekelijks, tweewekelijks of maandelijks wel meer dan twintig titels uitbrachten. Dat waren uitgeverij De Dom uit Utrecht, met de langwerpige boekjes die op het formaat van *Candy* waren geënt zoals *Chiq*, *Cocky*, *Katja* en *Orgas*, De Vaar uit Dordrecht en Biofot uit Groningen.

In de loop der tijd ontstegen de seksboekjes het plak- en knipwerk, werden kleine spelers in dit veld uitgeschakeld en werd de porno steeds meer glossy. Tegelijkertijd werd niet alles zomaar meer getolereerd, zoals seks met dieren. De *Animal Reeks*, die grossierde in bestialiteiten, en soortgelijke publicaties werden in 2010 bij de wet verboden, toen

Tussen 1968 en 1980 verschenen er in het kielzog van *Chick* en *Candy* meer dan 200 verschillende titels. Sommigen daarvan haalden een maandelijkse oplage van meer dan 100.000 exemplaren. Op den duur had iedere specialiteit zijn of haar lijfblad met bijbehorende geile praatjes en plaatjes.

ROSIE

MET GRATIS ADVERTENTIETJES FL 3,-